

ličkaj utegnemo, nam ni težava, ob kratkem Pešt in Beligrad viditi, in se spotoma z desetimi narodi soznati". Tako mi je pravil znanec, in vidil sem, da ima prav.

Po tem je lahko spoznati, da mlajšim Slovencom med Horvati nič hudega ni in zato sta se mnogim zemlja in narod tako priljubila, da se kakor domá čutijo. Precej jih poznam, ki se pečajo marljivo z ilirsko literaturo: v Zagrebu sta razlagala juridične znanosti v domačem jeziku dva Slovenca, gg. Gostiša in Rojc, dokler ni višji prepoved jih ustavila; tudi na gimnazijah učé sém ter tjé Slovenci domače učence horvaškega jezika; na realni šoli v Reki je Slovenec Marković med vsemi učitelji edini, ki horvaški zná in učí; v Oseku je osnoval naš rojak J. slovansko pevsko društvo, ki z njegovim vodstvom kaj veselo napreduje; gosp. Matija Valjavec je dal mnoge narodne horvaške povesti in pesmi na svetlo, gospod Macun pa je spisoval domače šolske bukve in gosp. Drobnič je sestavil dober horvašk besednjak, in naj mi se ne zameri, če opomnim tudi nadušenega domorodca, prezgodaj umerlega Stanka Vraza; saj je bil tudi on Slovenec novega časa, ki je daroval vse sile svojega prebogatega duha ilirskemu slovstvu in bo slovel še prihodnje čase med prvimi horvaškimi pesniki. Njegovo zasluženje mi se toliko zdi, da bi morali že zavolj njega samega vsi pravi ilirski domorodci slovenske brate ljubiti. (Dal. sl.)

Kratkočasno berilo.

Kaj je Vilčekov Drašek vidil po svetu.

Ljubi moj Drašek — reče enega dné Vilčekov Tine svojemu bratu, ktereja je cela vas imela za malo butastega človeka — poberi svoje kopita pa pojdi iskat sreče po svetu; širok je svet, so večkrat rajni stari oče nama djali, in nihče ne vé, za katerim germom zajec spí; hodi iskat sreče po svetu; kdo vé, kaj še utegne iz tebe biti.

Drašek, ki je že več časa težko prenašal neprijazno obnašanje sebičnega brata, ki je vse počel, da bi svojega brata odtiral od doma, se obleče v svetešne hlače, poiše svojo robo, obleče zgloodano suknjo; dene na glavo gosposko štulo, ktero mu je brat že pred več leti prinesel iz sejma bližnjega mesta, vzame leskovicu pod pazdih, se posloví od Tineta, pa gré iskat sreče po svetu. Še nikdar ni prišel pred dalje ko z gnojari na polje, in v domačo farno cerkev. Kako se po mestih, terjih in drugih vaséh godí, je večkrat kaj slišal; mesta in terge pa je le poznal samo po imenu. Drašek tedaj gré, od doma pregnan, pa ne vé kam.

Več dní potuje in zdaj pride v neko veliko vas. Velike in male hiše stojijo ena kre druge; ena je s slamo krita, druga s ceglom; ena ima široke in visoke okna, druga majhne; eni hrami so zidani, drugi leseni. Vés ginjen od tolike različnosti korači od hrama do hrama. Pred vsakim oknom skoro obstoji. „Po svetu se pač vidi veliko lepega — reče sam sebi — norec je, kdor domá sedí v zapečku, in si ne upa nikamor po svetu“.

Trikrat je obhodil celo vas od enega konca do drugega; vse je na drobno spregledal. Najbolj ga je mikala velika mlaka na sredi vasi; mislil je, da že vidi morje brez dná. Že se je začelo mračiti. Kam pa zdaj spat? — si misli Drašek. Vés zamišljen pride do hiše, kjer je bilo vse v eni luči, in ljudje so notri mumljali ko seršeni v bednju.

Tukaj bodem prenočišča prosil — si misli — stopi v hišo, odpre duri počasi in stopi s „Hvaljen bodi Jezus Kristus“ noter.

Nikdor ne porajta na-nj v oštarii, celó natakareca se ne zmeni na Draška. On pa se vsede na klop pri peči, in gleda debelo okoli sebe. Pri neki mali mizi zagleda dvanaajst mož rudečih, ko kuhani raki, ki so serkali vince ko žejna zemlja nebesko roso. Že zeló omamljeni od vinskega slapa se hočejo spraviti proti domu, pa glej nesrečo! noge so se jim pri mali mizi splele in zmešale, da nobeden ni

vedil, čigava je ta ali una. Vsi z rokami pod mizo svojih nog íšejo, pa nobeden ne najde takih, da bi mogel stati na njih. Dolgo časa se prepirajo, in malo, da se za kečke niso prijeli. K sreči je bil župan pričujoč, ki je potolažil prepír med svojimi sosedi.

Mir vam bodi — jim reče župan; — jaz hočem vsakemu pravico dati — poslušajte me: S toto bergolačo — jim pokaže močno sovalnato palico — bom mahnil pod mizo; kogar bo zbolelo, naj zmakne nogo, in tako se ni treba bati, da bi kdo s ptujo nogo domú prikimal. — Župan počne potem s palico pod mizo tleči, da so prazni kozarci plesali po mizi, in glej! hitro so stali okoli mize vsaki na svojih nogah, čeravno so se jim zlo všibavale. Drašek naš pa se smeja pri peči, in si misli: to je pač moder župan; zares mu ga para ni, ker tako hitro spozná vsakemu njegovo pravico. In zapiše si tega župana za ušesa, da bo vedil domá od njega povedati.

Drugi dan plača Drašek oštarijašu svoj dolg, in gré dalje po svetu za nosom.

Zdaj pride v neko malo mestice, kjer ga je boljše vse mikalo in veselilo; ni vedil, kaj bi od veselja počel. Cel božji dan je hodil in zijal po tergu; še za jesti se ni zmenil. Moj Bog — si misli — pač je živa resnica, da človek ne živi samo od kruha, ampak še dosti drugih reči je, ki človeka živijo.

Že se je začelo solnce za goro pomikati, Drašek sedi na klopi pred veliko oštarijo.

Hojoj, hojoj! kriči in dirja neki človek memo njega; lasi so mu stali pokonci; naravnost hiti pred mestno hišo.

Gospod župan! — zakriči na ulici, da so po celem tergu slišali — za Božjo voljo, hitro na noge!

Župan priletí na ulico in skerbno poprašuje, kaj se je zgodilo?

Le hitro, le hitro zberite mestno stražo; pred plotom zunaj mesta leží neka čudna stvar; še nikdar v mojem življenji nisem vidil kaj takega. V nevarnosti je naše celo mesto, ako te pošasti ne pokončamo. Dva rogova ima, spred in odzad, in najberž je breja, ker je viditi vse polno mladih pod kožo.

Župan berž zapové svojemu hlapcu, naj gré od hiše do hiše po celem mestu, pa pokliče vse, kar le more iti na vojsko. Na sredini terga se zbere cela armada, s puškami, vilami, krampi, tudi žene niso izostale, z burkljami, veselcami in kar je le ktera v roke dobila, je prinesla na odločeno mesto.

Ko je že vse vredjeno bilo, zagromí župan z močnim glasom, da se je slišalo po celem kraju: „ajd bratje, le naprej!“

Ti nas boš vodil in pot kazal — reče župan k človeku, ki je prinesel glas od une čudne stvari. Župan peljá svojo vojsko in županja svojo četo. Šest najpogumnejših mož je bilo poslanih naprej iti gledat, ali še je strašna pošast na poprešnjem kraju.

Še je — oj je še! — so prišli berž praviti vsi prestrašeni.

Tudi Drašek se postavi med černo vojsko in gré serčno kre njih, da bi vidil konec.

Ko že blizo pridejo, razdelí župan celo armado na štiri strani, in ji dá povelje, sovražnika napasti od vseh štirih krajev svetá. Vse je bilo hitro razstavljeno po modrem sklepu županovem. S puškami so stali v prvem redu, z viljami in drugim orožjem v drugem.

Zdaj župan, ki je prevzel poveljstvo nad celo vojsko, spleza na neko visoko drevo, da je pred sovražnikom zavarovan in lahko pregleda celo bitvo. Udrite! — se zadere zdaj kar je mogel. Puf — je počilo od vseh štirih krajev, da so se poterle šipe na oknih po mesticu. Perva versta zdaj stopi nazaj, druga z viljami in drugim orožjem pa se zažene na strašno zmijo in jo razterga na jezero komadov. Zmagali so. Župan veselja nor z drevesa skoči, malo da

si nog ne polomi; množica pa hura! kriči, da je bilo strah in groza. Glejte le — so pravili — koliko mladih bi bila imela, če bi je ne bili pokončali. Celo noč ni bilo pokoja, vse hiše so bile radosti razsvetljene.

Drašek pa se tej prigodbi smeja, da bi mu bil skoro vamp počil, ker je znal in poznal, kaj je bila una stvar. Srečal je namreč, ko je proti mesticu šel, nekega mesarja, ki je nesel polno cajno kolin; berž ko ne mu je smuknila pri prelazu ena iz nje, ktera je ostala pri plotu, in to so plahi mestnjani imeli za grozno pošast, zoper katero se je vzdignila cela vojska. Kašo so imeli za jajca, iz katerih bi se tolika množica mladih zvalila.

Drašeku se je sanjalo celo noč od vojske minulega dneva; vedno mu je bernel po ušesih vesel krič serčnih zmagavcov. Drugo jutro vzdigne glavo, ko je že solnce skoz jaher posejalo na seno, zakaj to noč je mogel spati na štali, ker si nikamor ni upal prosit prenočiša. Umije se pri studenčni kopanji, se lepo Bogu zahvali za dobroto in varstvo pretečene noči, pa gré dalje po svetu.

(Konec sledi.)

Národne pesmice isterških otrok.

Lisica i jěž.

Jěž, jěž,
Brez bregěš, ¹⁾
Kamo grěš?
Uženit se gren.
Uženi se zame,
Pokaži mi zube.
Neću te ja ne;
Imaš vele zube,
Biš mi vse pojila.

Dikla nima fanta;
Da bi brumna ⁵⁾ bila,
Bi si ga dobila.

Večemu, ki se med otroke meša.

Zaspal Pave pod orehom v hladě.
Stani Pave! rosa na te padě.
Neću stati, dokle sunce neprosveti.
Sunce sveti nad merzal studenac;
Tri vile tancaju nad merzal studenac
Med njimi tancal-a ta veli-a. J.

Sokolu.

Sokole, sokole!
Žene su ti jalove,
Na jalovem drěvu,
Kad se vrane skubu;
Jedna reče jegugu,
Druga reče ča ti je?
Sokola mi doma ni,
S kokošami muhe lovi.

Kada se otroci lovijo.

Kamerica škriplje,
Majka sinka ziblje,
Kamerica propade,
Majka sinka popade.

Kosu.

Pleši, pleši čerani kos!
Kak ću plesat kad san bos.
Prodaj konje i vole,
Pak si kupi postole.

Čuku.

Katarina Danko,
Goni kravě vanka,
Na morav, na keršin, ²⁾
Kadar pase čukin sin,
Čuka mat, čuka hći,
Edan otac, to su tri.

Lenobii.

Šla je ženka po vodu;
Ni je bilo devet dan,
Druge žene po delě,
Moja ženka v popelě; ³⁾
Drugi muži po delě,
O moj muž va boškě ⁴⁾
Pod orehom va hladě.

Pridna se ženi.

Ticin, ticin tanca
Za mladega Juranca.

Zapisal J. V.

¹⁾ Ker zdole ni bodlat. ²⁾ Imeni dveh trav. ³⁾ Na ognjišču Iěna. ⁴⁾ V gojzdiću. ⁵⁾ Pridna. ⁶⁾ Lenoba. ⁷⁾ Zagrajena.

Dopisi.

Iz Zagreba 15. aprila. Ž-n. — Kako veselo napreduje slovstvo naše, vam je že navadni dopisnik povedal. Vsaka knjiga, ki pride na dan, naj je s cirilico ali latinico tiskana, se serčno pozdravlja. Naša je! Veselje te na novo uživljene narodne delavnosti nam le ena misel krati, namreč, da narod strada. Po celi Horvatski in Slavonii, razun osečke županije, je strašna suša lanskega leta vse pozneje pridelke, posebno pa koruzo, naš poglavitni živež, tako zaterla, da je še za seme ni. Velikodušni sosedni narod madjarski zaslišal je naš stok; zaslišal ga je, in pomogel je! Ni mi, mislim, treba ponavljati, kako so v Peštu v narodnem kazališču najpervi madjarski plemenitaši igrali v korist našim stradajočim; zadosti je to znano. Pretekli teden prinesli so nam trije madjarski magnati, namreč grofa Béla Festetić in Šandor Karolyi in pa baron Podmanicki nabrane milodare v Zagreb. Hvaležni narod jih je s gromovitim živio- in eljen-klicom v kazališču sprejel, ter jih po doveršeni operi do njih doma spremil. Slava jim! Čul sem od nekega Horvata madjarski in horvaški narod priličiti z dvema hrastoma na eni podlagi stoječima, akoravno s raznimi koreni in debli; kadar razsajala je burja, razsajala je čez obadva; kadar je pa solnce sijalo, sijalo je obema ednako. Tako sta delila žalostne in vesele dni — ne skoz sto, ampak skoz jezero let. Z vejami sta kakor s ramami eden drugzega podpirala, da se vzajemno deržita in krepkeje stojita; ako eden pade, podere tudi drugega; le v slogi eden drugzega jači. Tako se narodi avstrijski, če tudi različni po rodu in jeziku, ne sovražijo več.

Iz Otelce (Angeljske gore na Goriškem) A. M. . . . c. Letošna zima, ktera je povsod hudo pritiskala, je bila tudi tukajšnjim gorjancom, že po lanski slabi letini dosti revnim, zlo zlo občutljiva. Pomanjkanje potrebnega živeža in ubožstvo je bilo zares veliko, pa vendar ne smem zamolčati, ne tako veliko, da bi bili mogli nekteri otroci že lakote pomirati, kakor so jo malopridni berači okoli trosili, ki radi laži med ljudstvo zanašajo in ž njimi miloserčne ljudi le za toliko večje darove sleparijo. Ko okrajni predstojnik, gosp. Franc Borghi, od tega ubožstva zvedó, se hitro po pomoči okoli ozrejo ter razpošlejo pismo na vso duhovščino ajdovškega okraja, v katerem ginljivo popišejo revščino tukajšnjih prebivavcov in prosijo milih darov za uboge. In glejte! darov, ki so jih častiti dušni pastirji pri svojih dobrih ovčicah s pomočjo županov večidel v denarji nabrali, je bilo kmalo toliko, da se je moglo celih 17 centov turšične moke kupiti, ktero so gospod okrajni predstojnik dali med zares potrebne in kolikor mogoče tudi vredne uboge razdeliti. Došlo je tudi nekoliko ječmena, fižola in jajc. Gosp. Andrej Vertovec, lokalist v Ajdovščini, so še posebej 13 gold. in 35 kr. od dobrotnikov nabrali in ž njimi ubogim gorjancom na pomoč prihiteli. Še posebno radodarnega se je pa skazal gosp. Anton Godina, posestnik v Ajdovščini, kateri je nekatere tukajšne uboge z moko, salom in soljo več časa oskerboval. Hvala, preserčna hvala torej vsem, ki so se usmili svojih revnih bližnjih. Mili Bog naj vam stotero poverne, kar ste dali in bote morebiti še dali!

Iz Tersta 14. apr. — Tudi pri nas so jeli zaperati imenitne gospode, na ktere sum leti, da so v veliki goljufii lanske laške vojske bili tovarši c. kr. podmaršala barona Eynatten-a. Že pred so zaperli gosp. G. Perugia, — v velikonočnih praznikih pa gospode J. Brambilla, D. L. Mandolfo in P. Revoltela. Ker vsi se štejejo med najimenitnejšo kupčijsko gospôdo v Terstu, mi lahko verjamete, kako se je zavzelo celo naše mesto, ko smo slišali, da so take boljarje zaperli, med katerimi je eden, kterege persi kinčijo mnoge častne svetinje. „Triester Zeitg.“ sicer za terdno upa, da v preiskavo djani imenitni gospodje bojo svojo nedolžnost do dobrega spricali, in tudi mi želimo, da bi našemu mestu taka sramota ne ostala; —

v njem družega, kakor sèm pa tam kako „neklasično“ izreko, anakolutio ali kako drugo jezikoslovno zastavico. Po pravici tožijo ljudje, da ubijajo taki sirotljivi otrokom pamet in vse veselje za nauk, — po pravici govore, da take šole niso za današnje čase, — da so nepotrebne, da več škodovajo, kakor koristijo. Le zato omika latinski jezik vsakega, ki se ž njim prav pečá, ker mu razodene v svoji literaturi veličansko življenje rimskega naroda in v njem božjo žlahnost človeške narave. Njo nam spričujejo vse zgodbe in šege, vse postave in razmere, državne kakor privatne, vsaka žilica in udarec silnega ljudstva, vse čednosti in celó vse napake. Kdor ga trezno premišluje, mu uhajajo nehotoma iz ust besede: „To so možaki, vredni tega imena. Takih nam manjka; zato gré na svetu vse narobe“.

Veliko, neskončno veliko se zares moremo od njih učiti. Učiti se moremo pravega patriotizma, da nam je dom več kakor kruh in vse drugo na zemlji, in narod več kakor vsakteri dobiček; — učiti se moremo svobodnega duha, da spoštujemo staro, če je dobro, da pa ne bojimo se nikakoršnega napredovanja, da se marveč po poštenih potih vsakod in vsigdar in na vso moč za-nj poganjamo; — učiti se stanovitnosti, da imamo v sebi karakter in svoje prepričanje in mu ostanemo zvesti do zadnjega hipa, vključno s tistim in nadlogam; — učiti se pravega moštva, da branimo pravico in resnico, če tudi ni upanja plačila, če se tudi komu zamerimo ali kaj terpeti imamo; — učiti se moremo iz orijskih rimskih izgledov še sto in sto drugih reči, ki so nekaj tudi med nami bile, pa so žali Bog! zginile in jih pogrešajo v največjo škodo ljudstva in države.

Poglavitna potreba je tedaj, spoznati rimski narod; to spoznanje daje omiko. Latinska gramatika in druge forme pa so le pripomoček; res, da že zato spoštovanja vreden, ker bi nam bilo brez njega nemogoče, namen doseči; toda pripomoček ima svojo ceno le zavolj namena in po namenu, ne pa sam po sebi.

Žalostna resnica je, da se malokje na to porajta! V mnogih šolah veljá forma več kakor duh, — v mnogih pa veljá forma vse in duh celó nič. Toda čas napreduje. Ni dvombe, da nam prinese pred ali pozneje tisto dobo, ko bo filologija zopet prva dušna kopelj, po kateri bodo naši mladenčji hrepeneli in jo s serčno slastjo uživali in nam odrastli zdravi in krepki deželi na čast, sebi v slavo in v blagor svojemu narodu. J. Terdina.

Kratkočasno berilo.

Kaj je Vilčekov Drašek vidil po svetu.

(Konec.)

Čez malo dni kima proti velikemu mestu. Za njim primaha neki gospod, ki ga bara rekoč: Dečko! kamo je tvoja pot? — Hm! ljubi gospod! grem po svetu iskat sreče. Povejte mi, kaj je posebnega v totem mestu?

Pač dosti, ljubi moj! — reče gospod — to ti je čudno mesto. Tukaj boš vidil turn, ki ne stoji na zemlji; drug pa je tako velik, da nima v mestu prostora; postavili so ga zunaj mesta; tukaj je pošta, pa kónj nima.

Tristo medvedov! — si misli Drašek — pač mi ni žal, da sem šel od doma — koliko čudnega vidim in najdem po svetu!

Ko pride do mestnih vrat, zmakne svoj mastni klobuk z glave; mislil je, da ga v mestu ne sme na glavi imeti, zakaj oče so mu večkrat djali, kadar kje srečaš kakega gospoda, imaš čedno klobuk povzdigniti; tukaj pa, kjer so sami gospodje, ga celó ne smem, si misli, obdržati na glavi.

Komaj stori deset korakov, kar vidi dve košati gospé, ki ste ko lajta se kotale proti njemu. Viditi ju ves plah zajavče: Joj meni! to pa že ne bo dobro; to so znabiti take babe, ki druge jejo, kakor so mi rajni oče večkrat pripovedovali; drugač bi ne mogle tako debele biti. Trepe-

taje se oberne z obrazom proti zidu, da ju ne vidi; strah bi ga bil skoro zgrudil na kamenji.

Ko se malo oddahne, gré po velikih ulicah v mesto. Zdaj pride do štacune, kjer je nad vratami visela krinolina. Hote le! — se ustavi in premišluje, čemu vendar ta reč more biti. Misli in misli, kar jo izmisli rekoč: Jo že imam; skoro bi je ne bil zadel. Rajni oče so nam otrokom večkrat pravili od krivih ver, ki se najdejo po širokem svetu. Najberž je ta hiša tempelj takih krivovercov, ker zvon visi nad vratami. Še bolj pa ga je v teh mislih poterdila množica, ki jo je vidil ven in noter hoditi. Stopi tedaj malo bliže, vzdigne svojo leskovo palico, pa rahlo poterka na krinolino, da bi slišal, kaki glas ima toti zvon. Ali nič ne sliši. Se vé da — reče sam sebi — da nič ne slišim, ker sem druge vere; samo univerci slišijo njegov glas.

V mestu ostane Drašek več dni. Celo mesto obhodi in vse pregledava tako verno, da so ga že oči bolele. K sreči najde nekega znanca v mestu, ki mu pokaže apoteko, kjer bo dobil kak lek za svoje bolne oči. Apotekar mu dá v majhnem kozarčku neke kapljice vode, ktere je moral plačati prav osoljeno. Jezen se potegne proti vratam, da je toliko dnarja dal za tako malo reč. Apotekar mu za slovo po latinsko šterbenkne: servus!

„Servus — servus“, — kaj je to? — premišluje čmeren. Drago sem plačal toto nesnago, in še me morebiti za norca ima? Naravnost gré do šol, kjer je vidil enega dné pred dijake priti iz šole. Tam se postavi in poterpljivo čaka pri vratah, dokler ura bje enajst, in se mladenčev vsiplje na ulico, ko bčelic iz koša.

Vi gospod! — reče Drašek pohlevno enemu zmed dijakov — povejte mi, lepo prosim, kaj se pravi po slovensko „servus?“

Dijak se nasmeja rekoč: Ti si norec!

Da bi ga štakori pojedli! — reče Drašek — saj sem vedil, da me ima za norca. Od jeze zaškriplje z zobmi in se oberne nazaj k apotekarju.

Sem že nazaj tû — se zadere prek praga stopivši — kako ste mi maloprej rekli? Jaz sem „servus?“ Jaz ne servus, vi servus, še enkrat servus, in še tretjokrat servus — verže glažek z vodo na tla in odide.

Ti me boš že pomnil gerdi servus! — mumlja gredé sam seboj, kdaj si imel z mano kaj opraviti.

Naveličal se je Drašek vsega po svetu; močno ga je razkačilo to, da mu ljudje pravijo, da je „servus“ — zato jo potegne sopet proti domu, kjer je bratu povedal vse čudovite reči, ki jih je vidil po svetu. „In če že imam servus biti, sem raji servus doma, kakor pa pri tujih ljudéh. Da bi zato hodil po svetu in trosil dnar za norca v ptujem jeziku, ostanem raji doma, kjer me norec saj nič ne košta.“

Fr. Šrol.

Dopisi.

Od marburške okolice 20. aprila. Popotovaje nedavnej od Posavinja na gornje slovenske krajine došel sem v okrožno mesto Marburg, v katerem že nisem bil mnogo let. Kako sem se čudil novemu pogledu! Popotniku stopivšemu iz kolodvora naproti lesketajo novopostavljene hiše, krasne prebivališča bogatih mestnjanov. Kjer pred malo leti bila je gola ledina, stojé dan današnji lepe visoke hiše, gostivnice, kavarne, veselišča, ter odmerjajo se neprestano nove stavišča, gradijo se nove stavitve, povstaja „Nov Marburg“. To vidimo na vzhodni strani, v sosesčini bližnje železnice; gredé pa dalje po graškem predmestju v notranje mesto vgladati je tudi tam mnogo prememb. Ozaljšana dostojno je stolna cerkev, prostolepo je poslopje knezoškofovo, prenačene pa pomnožene so javne učilnice in mnoge stare hiše v goposki ulici ter na velikem tržišču. Odlikujejo se tudi brojne tergovske prodajavnice; prave izložbe so mnogoterega lepega blaga. Razložito vendar opisati, kar